

SVÄTENIE SOBOTY V NOVEJ ZMLUVE?

Pavel Hanes

STARÁ A NOVÁ ZMLUVA

Najprv si musíme vyjasniť problém vzťahu medzi Starou a Novou zmluvou všeobecne.

Nová zmluva hovorí o rôznej "úrovni dôležitosti" Božieho slova (Mat 23:23), o "starom" a "novom" prikázaní (Mat 5:21,22), o "zrušenom" a "platnom" ustanovení (Žid 7:18), o slove Božom v minulosti a v prítomnosti (Žid 1:1).

Pochopiť túto skutočnosť je nutné preto, aby sme sa vyhli nebezpečenstvu zrušenia čo aj najmenšieho platného prikázania (Mat 5:19), ale súčasne sa nenechali viazať tým, čo zmenil, alebo zrušil sám autor Biblie.

Hneď od začiatku je dôležité rozlišovať medzi "Starou Zmluvou" (pri označení Mojžišovho zákona budeme používať veľké "Z") a "Novou Zmluvou". "Starou zmluvou" nazývame na jednej strane všetky hebrejské a aramejské spisy Biblie od Pentateuchu po proroka Malachiáša (bez apokryfov). Toto označenie je ale používané aj v užšom zmysle, kde sa názov "Stará Zmluva" (na odlíšenie budeme písať s veľkým "Z") chápe zmluva uzavretá s Izraelom po vyslobodení z Egypta pod Sinajským pohorím (Jer 31:32; Žid 8:8-13). Stará zmluva (kniha) obsahuje Starú Zmluvu (zákon) aj Novú Zmluvu (proroctvá a predobrazy podmienok spasenia z milosti cez Mesiáša). Nová Zmluva bola uzavretá na vrchu Golgota "za mestom" (Žid 13:12) prostredníctvom smrti (obete) Ježiša Krista (1 Kor 11:25).

Niektoré rozdiely medzi Starou Zmluvou (Sinajskou) a Novou Zmluvou (Kristovou)

(1) SZ (Dekalóg) bola vytesaná Božou rukou do kameňa (Ex 31:18), NZ je zapísaná do srdca človeka (2 Kor 3:3; Žid 8:10)

(2) SZ bola označovaná ako "Zákon Mojžišov" (Sk 13:39), NZ je nazývaná "Zákon Kristov" (Gal 6:2; 1 Kor 9:21), "Zákon Ducha života" (Rim 8:2), "dokonalý zákon slobody" (Jak 1:25).

(3) SZ prinášala odsúdenia a smrť (Rim 5), NZ prináša spravodlivosť a život (2 Kor 3:7-11)

(4) SZ bola sprostredkovaná anjelmi (Gal 3), NZ bola vydaná samotným Pánom (Žid 2:1-4).

(5) SZ bola zmluvou, podľa ktorej sa spravodlivosť dosahovala skutkami zákona, NZ je zmluvou, kde sa spravodlivosť dosahuje z viery (Gal 2:11,12)

(6) SZ stála na slove Božom sprostredkovanom prorokmi (Žid 1:1), NZ stojí na autorite slova Syna Božieho (Žid 1:1,2; Mat 5:21, 27, 31, 33, 38, 43).

Zmluva, ktorú Boh uzavrel s Izraelom prostredníctvom Mojžiša je v liste Hebrejom výslovne vyhlásená za zastaralú, čo znamená neplatnú (ἐν τῷ λέγειν Καινὴν πεπαλαίωκεν τὴν πρώτην· τὸ δ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγυὸς ἀφανισμοῦ. Žid 8:13). Tento fakt sa niekedy obchádza delením Starej zmluvy na zákon (1) morálny (Dekalóg), (2) obradný a (3) občiansko-právny. No toto prehlásenie Starej Zmluvy (Mojžišov zákon) ako "zastaralej" o ničom takom nehovorí. Naopak, Ježiš v Kázni na hore mení práve etickú čas Starej Zmluvy.

Z uvedeného vyplýva, že pri štúdiu Starej zmluvy (Hebrejská Biblia, 39 kníh) musíme rozlišovať medzi Starou Zmluvou (Mojžišovým zákonom, ktorý je naplnený a zmenený) a históriou, proroctvami, prípadne predobrazom Novej Zmluvy (napr. v obradnom zákone). Stará Zmluva je zdrojom poučenia až po transformácii pomocou Novej Zmluvy. Priama poslušnosť je príkazom môže viesť k odklonu od evanjelia, k scestiu, na ktoré sa dostali napr. galatské zbory.

TEOLÓGIA ŠABBATU V NOVEJ ZMLUVE

Prikázanie o sobote (šabbate) je súčasťou Mojžišovho zákona (Sinajskej zmluvy). V Novej zmluve (knihe) nie je prikázanie o svätení soboty ani raz zopakované, ale ani výslovne zrušené. Vzniká tu samozrejماً otázka, majú kresťania svätiť sobotu?

Napätie vzniká medzi dvomi slovami, ktoré povedal sám Ježiš Kristus. V Mat 5:17 vyhlásil: μή νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ

πληρῶσαι. V zápatí sa vyjadruje k niektorým Mojžišovým prikázaniam známym ἡκούσατε... **ἐγὼ δ λέγω ὑμῖν...** (Mat 5:21,22...) V tom čo hovorí, v každom prípade vidíme, že jeho slovo "πληρῶ" (naplniť) určite *neznamená* "καταλύω" (zrušiť), ale takisto určite *znamená* "μετάθεσις" (premena) a "ἀθέτησις" (odstránenie. Žid 7:12, 18). Táto "zmena" je *zároveň* naplnením aj zmenou Mojžišovho zákona. Toto naplnenie je *prekonaním* požiadaviek Starej Zmluvy: nezabiješ → budeš milovať aj nepriateľa, nezosmilníš → nepožiadáš, nebudeš falošne prisahať → vôbec nebudeš prisahať.

Ak vychádzame z tejto schémy *naplnenie = zmena = odstránenie*, to isté sa musí týkať aj prikázania o šabbate. Zmysel šabbatu v Novej zmluve nemôže byť odstránený takým spôsobom, že by nebol *zároveň* naplnený.

Zmysel šabbatu podľa Starej Zmluvy bol:

- šabbat bol súčasťou poriadku stvorenia (Ex 20:11, Ex 31:12, 17)
- dňom svätej bohoslužby Hospodinovej (יְהוָה Ex35:2; Lev 23:3; Dt 5:14)
- dňom odpočinku (Ex 23:12; 34:21; 35:2; Dt 5:14)
- pripomienkou vyslobodenia z otrockej práce (Dt 5:15)
- znamením (תְּחֵלֶת σημείον) zmluvy medzi Hospodinom (יְהוָה) a Izraelom (Ex 31:12, 17)

Logická otázka znie: sú tieto funkcie šabbatu naplnené v Novej Zmluve? Ak áno, ako? Ak nie, prečo?

Kľúčom k pochopeniu rozdielov medzi NZ a SZ vo veci svätenia soboty (šabbatu) je porozumenie novozmluvnému pôsobeniu Svätého Ducha.

(1) Stvorenie

Nová zmluva neopravuje staré stvorenie, ale prichádza s *novým stvorením* (καινή κτίσις 2 Kor 5:17). Človek, ktorý bol starým stvorením, sa stáva novým stvorením (οὐτε περιτομή τί ἐστιν... ἀλλὰ καινή κτίσις Gal 6:15). Toto stvorenie má svoj počiatok *vo vzkriesení* (συνεζωποίησεν... συνήγειρεν... συνεκάθισεν... Ef 2:4-6) a bude pokračovať stvorením novej zeme a nového neba (Zj 21:1, 2 Pt 3:10-13). Keď zomrel Kristus, všetci zomreli (2 Kor 5:15), Kristus vstal z mŕtvych, a tí, ktorí v neho veria, vstanú s ním (1 Tes 4:14; 1 Kor 15:42-44).

Ak sa nové stvorenie začalo vzkriesením Krista z mŕtvych (πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν Kol 1:18; ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν Zj 1:5) a k tomuto vzkrieseniu došlo v prvý deň týždňa (v nedeľu), je logické, že si ako novozmluvný ľud pripomíname nové stvorenie a nie staré.

(2) Bohoslužba

Pokiaľ ide o deň zasvätený יְהוָה, v SZ bohoslužba prebiehala v chráme (v stane zmluvy) v presne určený čas, vo sviatočné dni (napr. soboty) a vykonávali ju kňazi. Šabbatom sa označovali aj sviatky, ktoré neboli práve v siedmy deň týždňa. Napr. v desiaty deň siedmeho mesiaca (tišri) bol šabbat (Lev 23:26-32) a v ten istý mesiac o päť dní neskôr bol znovu šabbat (šabbatón יְהוָה Lev 23:39), osem dní nato bol ďalší šabbat (יְהוָה 23:39). Z toho vyplýva, že pre šabbat bol dôležitejší *spôsob* svätenia (odpočinok a bohoslužba), ako presný deň v týždni (sedmička).

V Novej zmluve je kňazstvo rozšírené na všetkých kresťanov (βασιλείον ιεράτευμα 1 Pt 2:9). Namiesto levitského kňazstva je tu veľkňaz Ježiš Kristus (z pokolenia Júda, Žid 7:14). Obet' vlastného tela priniesol na kríži (Žid 10:5-14), v príhovoroch pokračuje v nebi (Žid 4:14; 8:1). Bohoslužby tohto nového kňazstva sa nekonajú v chráme, ale v Duchu a v pravde (Ján 4:24; Rim 1:9). Namiesto prinášania obetí zvierat ide tu o vydávanie seba ako živej obete (Rim 12:1,2), a nie sú na to určené oddelené dni, ale táto bohoslužba sa koná neprestajne (δι' αὐτοῦ ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ Žid 13:15; πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε 1 Kor 10:31; ὁ ἐὰν ποιῆτε Kol 3:23).

(3) Odpočinok

Čo sa týka dňa odpočinku, Nová zmluva označuje šabbat za predobraz odpočinku v nebi (ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Žid 4:8-11 a Zj 14:12). Šabbat Novej zmluvy je večným odpočinkom po vzkriesení. CALVIN tvrdí, že myšlienka duchovného odpočinku mala pri šabbate

primárne miesto (Nu 13:22; Ez 20:12; 22:8; 23:38; Jer 17:21, 22, 27; Iz 56:2; Neh 9:14).¹ To, čo bolo Židom prikázané symbolicky, pre nás kresťanov platí reálne: po prvé, aby sme celý život smerovali k stálemu odpočinku od svojich vlastných diel tak, aby Pán mohol pracovať v nás prostredníctvom svojho Ducha; po druhé, aby každý jednotlivec podľa svojich možností starostlivo vo svojich súkromných chvíľach zbožne meditoval o dielach Božích a po tretie, aby sme neutláčali tých, ktorí sú nám podriadení.²

Tu treba urobiť poznámku o fyzickom odpočinku. Nakoľko nové stvorenie nie je zatiaľ úplné (je tu "len" v duchovnom znovuzrození), je dobré, keď jeden deň v týždni človek odpočíva a venuje sa osobitne bohoslužbe (cirkev to robí v nedeľu, hoci sobota nikde nie je zakázaná – Rim 14:6).

(4) Vyslobodenie

Vyslobodenie z otroctva (metafora hriechu) je v Novej zmluve pripomínané Duchom Svätým (οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας... ἀλλὰ πνεῦμα υἰοθεσίας... αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. Rim 8:15,16).

Znamením zmluvy medzi kresťanom a Hospodinom (Jahvem) je Ježišova neustála prítomnosť "až do skonania sveta" (Mat 28:20) a pečať Ducha Svätého (Ef 1:13).

TEOLOGICKÉ PRINCÍPY, KTORÉ TREBA REŠPEKTOVAŤ

1. Rozdiel medzi Starou a Novou zmluvou (Mojžišov zákon ↔ Kristov zákon)
2. Rozdiel medzi "Starou zmluvou" (39 kníh) a Starou Zmluvou ako Mojžišovým zákonom vydaným na Sinai. Mojžišovu legislatívu podporujú proroci, hoci obsahujú aj novozmluvné pasáže (napr. Iz 53)
3. Rozdiel medzi stvoriteľským plánom a Mojžišovým zákonom (šabbat v Gn 1 nemusel byť nevyhnutne zamýšľaný rovnako ako šabbat v Ex 20)
4. Ježiš o manželstve (Mojžiš dovolil rozvod, hoci stvoriteľský plán bol iný)
5. Mojžišova legislatíva o šabbate nie nutne je presne to isté, čo ustanovil stvoriteľský plán v Gn 1-2
6. Staré a nové stvorenie (2Kor 5)
7. Mojžišov a Kristov Zákon (Gal 6)

Výroky NZ o svätení šabbatu

Najdôležitejšia priama zmienka o sobote je v liste Koloským 2:16,17 μή οὖν ὑμᾶς κρινέτω... ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νεομηνίας ἢ σαββάτων· ἃ ἐστὶν σκιά τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

V liste Rímskym je zmienka o rôznej dôležitosti dní (bez pomenovania). Kresťan môže považovať všetky dni za rovnocenné Rim 14:5 ὅς μιν ἐν γὰρ κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὅς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοητὸς πληροφορεῖσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν κυρίῳ φρονεῖ...

Z praxe prvých kresťanov je zaujímavá zmienka zo Skutkov 20:7. Pavel bol v Troade celý týždeň, ale k lámaniu chleba sa zišli v nedeľu. ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων ἡμῶν κλάσαι ἄρτον...

Výroky Ježiša Krista tiež naznačujú zmenu postoja k šabbatu: ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. (Mk 2:28; Mat 12:8). Z tohto vyplýva jeho právo zmeniť svätenie šabbatu, čo urobil svojou smrťou a vzkriesením.

Pokiaľ ide o argument, že Ježiš sám dodržiaval sobotu, v tomto nám nemôže byť príkladom, nakoľko on žil pod Mojžišovým zákonom (Gal 4:4,5). Dodržal celý Zákon, aby nás z neho vyslobodil (Gal 3:13; 5:13). Ak kresťan chodí podľa Ducha, neplatí proti nemu žiadny zákon (Ga. 5:22-23).

Hovorí CALVIN: „Keď bol šabbat zrušený, aj tak je tu miesto po prvé pre zhromažďovanie v určené dni za účelom počúvania slova, lámania chleba a spoločnej modlitby a po druhé za účelom poskytnutia odpočinku našim sluhom a robotníkom od práce.”³

Svätenie nie je v Novej zmluve *zakázané* (iba ak v zmysle záslužného svätenia, kde by platila tá istá výstraha ako Galatským) a svätenie nedele nie je *prikázané*. V novozmluvnej dobe kresťania zo židovstva naďalej svätili sobotu a kresťania z pohanov sa začali schádzať k pamiatke Večere Pánovej

¹ Calvin, I/339

² Calvin, I/343

³ Calvin, I/341

v nedeľu (to ale nebolo starozmluvné "svätenie" nedele!). Pretože prikázanie svätiť sobotu v Novej zmluve nie je zopakované, a Stará Zmluva (nie 39 kníh, ale len Sinajská!) bola zrušená, toto prikázanie je zrušené a naplnené horeuvedeným hlbším spôsobom.